

Økonomiske Organisationsformer

under særligt Henblik til Forholdene i de polske Landsdele
og Nordslesvig.

Af K. r. Refslund Thomsen.

(Foredrag paa det social-politiske Kursus 1913.)

I.

Naar der i de senere Aar har været Tale om, hvorvidt vi i det lange Løb vilde være i Stand til at modstaa Regeringens Angreb paa Jorden, er der jævnligt bleven henvist til Udviklingen i Posen. Se hvor Polakkerne klarer sig, er der blevet sagt, i Steedet for at knuses under Angrebet, har Polakkerne i de sidste Aar oplevet en social og national Genfødelse, saa de nu staaar bedre rustet end nogensinde, ja endog har kunnet tænke paa at gaa angrebsvis frem imod den brandenborgske og pommerske Grænse. Skulde vi ikke kunne gøre det lige saa godt? Skulde samme Aarsag ikke faa samme Virkning her?

Der kan være noget bestikkende ved denne Tankegang. Har Polakkerne, dette for de brede Lags Vedkommende saa lavtstaaende Folk, kunnet tage Kampen op imod Regeringen, skulde vi saa ikke ogsaa kunne det, vi der er saa stolte af vor Oplysning,

vor Kultur og Velstand. Der kan da ikke være Tvivl om, at vi paa alle disse Omraader har et meget væsentligt Forspring for Polakkerne, et Forspring, der som hidtil, ogsaa vil komme os tilgode i Fremtiden. Naar et Lands militære Styrke imidlertid skal gøres op, vil der foruden om dets Troppers Antal og Udrustning blive spurgt om, hvor godt de er *organiseret*, og hvor let de kan *mobiliseres*. Der kan ikke være Tvivl om, at vort Troppemateriale er bedre end det polske, men bliver Spørgsmaalet, om vor økonomiske Organisation, vort økonomiske Krigsberedskab i samme Grad er paa Højden, tror jeg ikke, at man med lige saa god Samvittighed vil kunne besvare det med et ubetinget ja. Det er i hvert Fald et Spørgsmaal, som det nu, da vi staar i Begreb med at blive inddraget under den polske Undtagelseslovgivning, og Kampen om Jorden for Alvor skal til at gaa løs, kan være værd at have Opmærksomheden henvendt paa, og det kan ikke være til Skade at se til, hvorledes man under tilsvarende Forhold har indrettet sig andesteds.

II.

De polske Landsdele.

Polakkernes økonomiske Organisation er mere end noget andet Lands og nogen anden Befolknings bygget op efter ét bestemt Skema. Overalt træffes de samme juridiske Former: Interessentskabet med ubegrænset Garantipligt og Interessentskabet med begrænset Garantipligt, de samme økonomiske Former: Bank-

interessentskabet, Redningsbanken og Fællesindkøbs- og Salgsforeningen. Aktieselskabet anvender de kun i yderst faa Tilfælde, Selskabet med begrænset Hæftelse aldrig; de synes overhovedet ikke at kende denne hos os saa højt yndede Selskabsform.

At Interessentskabet er bleven Polakkernes Organisationsform *par excellence*, skyldes ikke en Tilfældighed. Oprettelsen af et Aktieselskab eller et Selskab med begrænset Hæftelse kræver altid Tilstedeværelsen af en vis kontant Kapital. For 40—50 Aar siden, da Grundlaget til Polakkernes økonomiske Organisation blev lagt, var det polske Folk imidlertid — bortset fra enkelte rige Magnater — saa fattigt, at det vilde have været umuligt at rejse tilstrækkelig Kapital til Oprettelse af blot et eneste Aktieselskab. Skulde de polske Smaahaandværkere, og det var særlig dem, det gjaldt at komme til Hjælp, reddes ud af Aagerkarlenes Klør, nyttede det ikke at give dem Anvisning paa at oprette Aktiebanker. De kunde kun hjælpes ved, at de sluttede sig sammen i Foreninger, byggede paa Princippet om fuldt personligt Ansvar. Kun paa den Maade var der Udsigt til, at de vilde kunne opnaa den Kredit, de enkeltvis aldrig vilde have kunnet gøre sig Haab om.

Til alt Held fandtes der den Gang — efter de ulykkelige Opstande i 1848 og 1863 — i det polske Folk Mænd, som indsaa, hvor nødvendigt det var, at der blev taget et organisatorisk Arbejde op paa dette Felt. Der blev oprettet et Haandværkerinteressentskab i Posen — den nuværende *Bank przemyslowcow* — snart fulgte andre Byer efter, og da de nye Foreta-

gender lykkedes over Forventning, blev Tanken i 1870-erne overført til Landbruget, hvor den ogsaa slog an. De spredtliggende Andelskasser blev i 1872 samlet i et Revisionsforbund, i 1886 — Aaret for den første

Stuenterensamfundet.

Haandværkerbanken i Posen.

Millionbevilling til Opkøb af polsk Jord — oprettedes en Centralaktiebank i Posen, og under Ledelse af fremragende dygtige Finansmænd er det polske Pengvæsen nu i Løbet af de sidste 25 Aar arbejdet op til

en Højde og Blomstring, som aftvinger selv den bitreste Modstander Respekt. Til Revisionsforbundet, som omfatter Provinserne Posen og Vestpreussen, hørte ved Udgangen af 1912

287 Interessentskaber
med 141,401 Medlemmer
27,2 Mill. Mk. indbetalt Andelskapital,
15,5 Mill. Mark Reservefonds
og 247.7 Mill. Mark Indskud.

Der kan ikke være Tvivl om, at Anvendelsen af Interessentskabet som økonomisk Organisationsform har været til overordentlig stor Fordel for Polakkerne. Interessentskabet har det Fortrin frem for baade Aktieselskabet og Selskabet med begrænset Hæftelse, at det er billigt at oprette, - det er saaledes ikke nødvendigt at tilkalde Notar — kan begynde smaat og uden Besvær og Omkostninger vokse sig stort, efterhaanden som Foretagendets Fordelagtighed gaar op for videre Kredse. Og det var just, hvad Polakkerne trængte til. Ligesom de aldrig vilde have kunnet faa Ljevægelsen rejst, hvis de ikke havde haft Interessentskabsformen, vilde de senere aldrig kunne have faaet saa mange med og være trængt saa langt ud paa Egne, hvor den polske Befolkning kun udgør et Mindretal, hvis de ikke havde fastholdt denne Form. Professor *Ludwig Bernhard* anfører i sin Bog om »den polske Stat i Staten« flere karakteristiske Eksempler paa, hvordan Polakkerne bærer sig ad, naar de gør »økonomisk Propaganda«. For nogle Aar tilbage fandtes i den vestlige Del af Provinsen Posen ingen polske Andelsbanker. Den polske Befolkning, som kun ud-

gør mellem 40 og 70 % her, benyttede, for saa vidt det i det hele taget gjordes Behov, de tyske Pengeinstitutter; man talte Polsk, men brød sig iøvrigt ikke om den polske Bevægelse. I Begyndelsen af Halvfemserne lykkedes det at faa oprettet en Aflægger af de polske Bondeforeninger her, og samtidig begyndte man inde fra Centralen i Posen at arbejde for Oprettelsen af polske Pengeinstitutter. Der sendes Foredragsholdere derud, der stilles et større Banklaan i Udsigt til foreløbig Finansiering af Foretagendet, og langt om længe lykkes det at faa en halv Snes Mand overtalt. De maa halvvejs nødes dertil, men Andelen sættes til 20 Mark, hvoraf foreløbig kun de 2 skal indbetales, saa særlig store Ofre udkræves ikke. For at vise Befolkningen, at Banken nyder Tillid, bevæges en polsk Læge og Stedets polske Præst til at indsætte hver et større Beløb i Banken. Pengene laanes ud i Smaabeløb som Driftslaan til Haandværkere og Landmænd. Da kun Medlemmer kan faa Laan, udvides Medlemsantallet derved, og samtidig udfoldes en livlig Agitation for at faa Folk til at sætte deres Sparepenge i den polske Bank. Indskuddene vokser, flere knyttes til som Medlemmer, og i Løbet af nogle Aar raader Banken allerede over en anselig Kapital. En skønne Dag er den i Stand til, ved Centralbankens Hjælp, at udstyre en Fælles Indkøbs- og Salgsforening, en saakaldt *Rolnik*, med Driftskapital, snart efterfølges denne af en Redningsbank, en saakaldt *Bank Ziemski*, og uden at man ret ved af, hvordan det egentlig er gaaet til, er hele Egnen inddraget i den polske Bevægelse.

Et Interessentskab kan jo nu efter Interessentskabsloven af 1889 have enten ubegrænset eller mere eller mindre begrænset Garantipligt, og Garantipligtens Størrelse vil ifølge Sagens Natur i Reglen staa i omvendt Forhold til den indbetalte Kapitals. Er den indbetalte Kapital ubetydelig, vil man være nødsaget til at sætte Medlemmernes Garantipligt saa meget højere, for at Interessentskabet med Garantipligten som Kreditbasis kan skaffe sig Driftskapital ad anden Vej. Da de polske Interessentskaber alle er begyndt meget smaat, med faa Medlemmer og minimale Indbetalinger, vil det ikke undre, at den ubegrænsede Garantipligt til at begynde med var og fremdeles er den fremherskende Form. Efterhaanden som enkelte af deres Interessentskaber, som f. Eks. Haandværkerbanken i Posen, imidlertid blev større, efterhaanden som Fællesindkøbs- og Salgsvirksomheden, der oprindelig var knyttet til disse Foretagender, antog større Dimensioner, og fremfor alt efterhaanden som Kampen om Jorden nødte Polakkerne til at mobilisere deres Kapital, saa de kunde gribe ind med kort Varsel, ogsaa hvor der var forbundet Risiko dermed, traadte Ulemperne ved den ubegrænsede Garantipligt stærkere frem, og der har derfor i de senere Aar kunnet spores en Tendens i Retning af at erstatte den ubegrænsede med den begrænsede Garantipligt, for de store Bankers Vedkommende ved simpelthen at foretage en Statutforandring og iøvrigt ved at udskille de Virksomheder, som der er forbundet Risiko med, altsaa særlig Indkøbs- og Salgsvirksomheden og Jordpolitikken, og oprette særlige Interessent-

skaber med *begrænset* Garantipligt for hver af disse Virksomhedsgrene.

Der kan ikke være Tvivl om, at denne Reform har været overordentlig heldig. Den har begrænset Risikoen ved at være med i de store Bankforetagender, hvis Virksomhed det for den enkelte Andelshaver var umuligt at overskue, og den har styrket Tilliden til de smaa, som nu ikke mere er umiddelbart med i Kampen om Jorden. Men den har tillige ogsaa lettet Deltagelsen, særlig i Redningsbankerne, idet Risikoen ved disse udprægede Kampinstitutioner nu fra første Færd af kan overses: Man kan tabe sin Andel og eventuelt ogsaa det Beløb, man garanterer for, men værre kan det heller ikke gaa.

Polakkernes økonomiske Organisation frembyder altsaa følgende Tredeling:

- I. Bankinteressentskaber (enkelte med begrænset, de fleste med ubegrænset Garantipligt.)
- II. Redningsbanker (alle med begrænset Garantipligt.)
- III Fællesindkøbs- og Salgsforeninger (alle med begrænset Garantipligt.)

Det Ideal, der tilstræbes, er, saavidt muligt at faa oprettet tre saadanne Interessentskaber i hver Købstad og større Flække. Først søges oprettet Bankinteressentskaber, saakaldte *Spolki pozyczkowe*. Naar de er indarbejdet, udskilles Indkøbs- og Salgsvirksomheden, hvor der ingen polsk Købmandsstand findes, og der oprettes en Fællesindkøbs- og Salgsforening med begrænset Garantipligt, en saakaldt *Rolnik*. Er der endelig Trang dertil, oprettes en Redningsbank, en

saakaldt *Spolka ziemska*, hvis Opgave er at modvirke Ejendomsopkøb og -befæstelse.

Den første af disse tre Grupper, Bankinteressentskaberne, er selvfølgelig den talrigste. Ifølge Revisionsforbundets Beretning for 1912 fandtes ved Udgangen af dette Aar

197 *Spolki pozyczkowe*

med 121,875 Medlemmer (deriblandt 1240 Storgrundejere, 61597 Gaard-, Landboels- og Husmænd, 2122 Forpagtere etc. og 34888 Haandværkere og Industridrivende)

- 23,9 Mill. Mark indbetalt Andelskapital
- 232,3 » » Indskud
- 11,7 » » Reserver.

De ligger spredt ud over Landet, tættest paa de gode Egne, mere spredt paa de daarlige, d. v. s., ind mod den brandenborgsk-pommerske Grænse og i store Dele af Vestpreussen. Grupperingen vil ses af hestaaende Kort. Der er først Centralen i Posen, angivet ved et stort tredobbelt Kors, større Banker i Byer som Ostrovo, Krotoschin, Schrim, Schroda, Gnesen, Inowroclaw (Hohensalza), og Löbau, mindre i Priment, Kosten, Mogilno, Kulm, Graudenz, og disse atter omgivet af flere eller færre allermindste Banker.

Disse Banker fungerer for det første som Kapitalopsamlere, og deres Sugeapparat virker saa fortrinligt, at Polakkerne ikke, som vi, behøver at klage over, at en stor Del af deres Penge er under tysk Forvaltning. Bankerne, som vel at mærke er Foreninger af Laantagere, er jo selv i højeste Grad interesseret i at drage Kapital til sig, og det har udelukket, at Konservatisme og Skematisme har faaet Indpas.

De Penge, Bankerne kommer i Besiddelse af, anvendes til at støtte polsk Handel, Haandværk og Landbrug; Handel og Haandværk ved at diskontere Veksler, Landbruget ved at besørge anden Prioritets-, Drifts- og Kontokurrentlaan, selvfølgelig mod fornøden Sikkerhed. De polske Banker har aldrig været fristet til at sætte sig hyggeligt tilrette paa en solid Beholdning af første Hypoteker. Det ligger for en ikke ringe Del i deres Karakter som Foreninger af Laantagere, at de fra første Færd er kommen ind paa at overlade den tyske Kapital, som ikke kan undværes, Førstepladsen i Grundbogen, medens de selv har forbeholdt sig den ulige vigtigere Anden- og Tredieplads, og hvad der ligger derudover. Og det har, foruden at udelukke Afhængighed af tyske Banker, tillige det Gode, at det giver en højere Forrentning og sikrer Banken en stadig tilbagevendende Strøm af kontante Penge i Form af Amortisationsrater og Tilbagebetalinger.

Ved Siden af disse Banker, men overalt i nøje Samvirken med dem, staar de saakaldte Redningsbanker, hvoraf der ved Udgangen af 1912 fandtes:

24 *Spolki ziemskie*

med 5432 Medlemmer (deriblandt 402 Storgrundejere, 2250 Gaard-, Landboels- og Husmænd, 514 Forpagtere osv., 825 Haandværkere og Industridrivende).

med	1,9	Mill. Mk.	indbetalt	Andelskapital
»	2,5	»	»	Reserve
»	14	»	»	Indskud
»	5,8	»	»	Banklaan
»	11	»	»	Diverse
	ialt	35	Mill. Mk.	

Disse Banker er alle uden Undtagelse Interessentskaber med begrænset Garantipligt, svarende til den større Risiko, der er forbundet med deres Virksomhed; men forøvrigt falder de i tre skarpt adskilte Grupper.

Der er først Adelens Redningsbanker, *Spolka ziemska* og *Zwiazek Ziemian* i Posen. Det er meget forsigtigt arbejdende Institutter, hvoraf det første dog hurtigt satte sine Penge fast i Hypoteker og derfor kun har meget faa Midler til Disposition. Den anden Institution er en typisk polsk Indretning. Her kan en Enke, der ved Mandens Død sidder tilbage med en forgældet Ejendom, henvende sig og faa Raad og Bistand, eventuelt ved at *Zwiazek Ziemian* overtager Godsets Administration, indtil Sønerne er voksne og kan overtage Ledelsen. Her kan en ung Adelsmand, der enten ikke har Forstand paa Landvæsen, eller — som det kan forekomme — har levet over Evne, henvende sig og faa Hjælp. *Zwiazek Ziemian* overtager Administrationen, sætter indtil videre Manden paa en fast aarlig Gage og giver først Godset fra sig, naar det er bragt paa Fode. I Bankens Bestyrelse og Tilsynsraad er repræsenteret de fineste polske Navne. Den raader over en fast Stab af Godsforvaltere, Inspektører og Dræningsmestre, som er i Virksomhed rundt omkring paa de forskellige Godser, som *Zwiazek Ziemian* har under Administration. »Men vi har sikkert vort største Arbejde bag os«, siger en af Direktorerne, »vore unge Adelsmænd kan ikke mere blive Officerer, Embedskarrieren er spærret for dem, studerer de, studerer de

Landbrug og bliver ellers hjemme og passer deres Godser.«

Den næste Type er de store polske Spekulationsbanker i Posen, *Bank Parcelacyjny* og *Spolka Rolnikow Parclacyjna*. Det er Banker, som har faaet deres Præg af Kampen om Jorden, Banker, som har været rede til at sætte meget paa Spil, hvor som helst der bod sig en Chance, h: Frøetninger hos de besindige tit har fremkaldt Hovedrysten, men som ikke desmindre hidtil har redet enhver Storm af og ved de Resultater, de kan opvise, godtgjort deres Eksistensberettigelse.

Bøjer man fra den nye store Hovedgade i Posen, som fra Banegaarden fører forbi det kongelige Slot, ind i Viktoriastrasse, der forbinder denne Gade med Byens Centrum, Wilhelmsplatz, lægger man ved Indgangen til det første Hus paa højre Haand Mærke til store Reklameskilte, hvorpaa det paa Polsk og Tysk meddeles Vejfarende, at her residerer *Bank Parcelacyjny*, som giver

3½	%	for	Indskud	med	daglig	Opsigelse
4	%	»	»	»	fjerdingaarlig	»
4½	%	»	»	»	halvaarlig	»
5	%	»	»	»	helaarlig	»

Banken startedes i sin Tid som et Interessentskab med begrænset Garantipligt. Den enkelte Andel lød paa 50 Mark med 200 Marks Garantipligt. Ved Hjælp af en storstilet Reklame lykkedes det at arbejde Indskudskontoen i Vejret. Banken arbejdede heldigt, gav i de første Aar regelmæssig 25 % i Dividende, gjorde f. Eks. i Begyndelsen af Aarhundredet et vældigt Kup

nede i Slesien, hvor den købte et tysk Gods for 2 Millioner Mark, og har i det hele taget for hvert Aar, der er gaaet, regelmæssig frataget Tyskerne flere 1000 Hektar Jord.

Tager man Bankens sidste Regnskab frem, ses det, at dens samlede Indskud i 1912 beløb sig til 4,2 Million Mark. Derimod vil man forgæves i den Oversigt, der skal demonstrere Bankens Vækst i de senere Aar, lede efter en Post, der angiver, hvor stor den faktisk indbetalte Andelskapital er. Der staar, at Banken har 1545 Medlemmer, at de tilsammen har 8691 Andele, at Reservefondet er paa 673,000 Mark og at den samlede Garantikapital er 2,2 Mill. Mk. Men at den faktisk indbetalte Andelskapital kun udgør saadan noget som 400,000 Mark, maa man, hvis man vil have det at vide, selv regne sig til. Den store Garantikapital, som der reklameres med, fremkommer ved, at man uden videre lægger den Garantisum paa 200 Mark, der følger med hver Andel paa 50 Mark, til det indbetalte Beløb.

Over for Indskud paa tilsammen 4¹/₂ Million Mark staar altsaa faktisk kun en virkelig egen Kapital paa 400,000 Mark og 673,000 Mark Reserver, og Bankens Penge er vel at mærke ikke anbragt i Veksler og andre let realisable Papirer, men i faste Ejendomme og 3dje og 4de Hypoteker. Hypotekbeholdningen staar opført med godt 5 Millioner Mark. Til Held for Banken har Ejendomspriserne hidtil været stigende, saa den er bleven forskaanet for større Tab, og i de senere Aar har den ogsaa, baade hvad Spekulationer og Udbetaling af Dividende angaar, taget noget Reb i Sej-

lene. Den har saaledes i en Aarrække »kun« givet 10 % og i Stedet for lagt Vind paa at sikre sig for alle Eventualiteter ved Opsamling af et ikke ubetydeligt Reservefond.

Spolka Rolnikow har Ord for at være noget solidere. Den har en betydeligt større indbetalt Andelskapital, arbejder med færre Indskud og andre fremmede Penge og har ligeledes et stort Reservefond.

Den tredje Gruppe af Redningsbanker er de smaa Parcelleringsbanker, som er spredte ud over Landet, i Reglen i nøje Tilknytning til den stedlige *Kasa Pozytekowe*. Ogsaa de er Selskaber med begrænset Garantipligt, men de er ulige mere solidt funderet end de store Banker i Posen.

Stødet til disse lokale Redningsbankers Oprettelse kom betegnende nok ikke fra de gode Egne, hvor man allerede i flere Aar har haft et tæt System af polske Banker, men fra de daarlige Egne ind mod den brandenborgsk-pommerske Grænse. Man havde her gjort den Erfaring, at den største Fare for Tab laa i mangelfuld Ordning af Gældsforholdene, og Provst *Moycikiewicz* i Priment, som det lige var lykkedes at faa oprettet en lille Bank, kaldte derfor Omegnens Landmænd sammen og foreslog, at de skulde oprette en Redningsbank som Interessentskab med *begrænset* Garantipligt. Risikoen var ikke stor, forklarede han dem. Andelen maatte selvfølgelig sættes noget højere end i Banker, der havde den ubegrænsede Garantipligt som Basis, f. Eks. til 300 Mark; Garantipligten, som fulgte med hver Andel, foreslog han at sætte til 600 Mark. Banken blev oprettet; for at skaffe den

Driftskapital, maatte Stedets polske Bank springe i Bugten med et større Laan. Den virkede heldigt; efter et Aars Forløb kunde Provst Moycikiewicz paa Delegeretmødet i Posen aflægge en saa glimrende Beretning om Kassens Virksomhed, at man fra Centralledelsens Side, hvor man før — under Indtrykket af de store polske Parcelleringsbankers Virksomhed — havde set skævt til Provstens Foretagende, pludselig opgav Modstanden og fra nu af tvertimod tilskyndede til Oprettelsen af lignende Redningsbanker andre Steder.

Disse Bankers Opgave er — som allerede nævnt — at sikre den polske Bondejord mod Opkøb og Ejendomsbefæstelse. Dette opnaas i første Linje ved, at de hjælper Folk med at faa deres Gældsforhold ordnet paa bedste Maade. De er behjælpelige med at faa et Kreditforeningslaan som første Hypotek, gør Udvej til et Andenprioritetslaan til 5 % i den lokale polske Bank og overtager eventuelt selv et tredje Laan mod Vekselforpligtelse til 6 %, der selvfølgelig maa afdrages kraftigt. Kan Forholdene ikke ordnes paa anden Maade, sælges eventuelt nogle Parceller fra til omboende Bønder og Husmænd, hvoraf Navnet Parcelleringsbank. Disse Banker har udfoldet en overordentlig velsignelsesrig Virksomhed og er blevne de preussiske Myndigheders Skræk.

En Ting har de dog tilfælles med de store Parcelleringsbanker i Posen: ogsaa de har i stor Udstrækning søgt at skaffe sig Driftskapital ved Modtagelse af Indskud. Naar de faar 6 % for deres Penge, kan de selvfølgelig give en højere Indlaansrente end Ban-

kerne, der faar 5 %, og da der altid er Folk, der vil risikere lidt for at faa 1 % mere, har Bankerne haft forholdsvis let Spil. Hvor stor en Rolle Indskudene spiller i disse Parcelleringsbanker, fremgaar af følgende Oversigt, som er taget af Revisionsberetningen for 1912. De smaa Redningsbanker havde ved Udgangen af 1912:

633,000	Mark	Andelskapital
943,000	»	Reserver
3,908,000	»	Indskud
4,923,000	»	Banklaan
3,621,000	»	Diverse
<hr/>		
14,028,000	Mark	ialt.

Ogsaa her er der altsaa et iøjnefaldende Misforhold mellem Bankernes egne Midler og de betydelige Indskud og fremmede Penge, der arbejdes med. Men der har i de senere Aar gjort sig Bestræbelser gældende i Retning af at faa dette Forhold ændret. Centralledelsen vil ikke mere finde sig i, at Redningsbankerne fratager de egentlige Sparekasser Indskudene: en Redningsbank, der udfolder en livlig Agitation for at faa Indskud, er ikke velset i Posen, dens Kredit beskæres, mens Centralbanken og forøvrigt ogsaa de stedlige Banker stiller sig inødekommende over for de Redningsbanker, der makker ret, med *Banklaan* og andre Penge. Indskudskontoen har som Følge deraf i de senere Aar ikke udvist nævneværdig Stigning, medens særlig Banklaanskontoen har været stærkt stigende. Billedligt udtrykt kan man sige, at denne Post repræsenterer den Troppestyrke, hvormed Reserven til enhver Tid understøtter første Slaglinies Operationer.

Den tredje Gruppe af polske Interessentskaber, *Fallesindkøbs- og Salgsforeningerne*, de saakaldte *Rolniki*, vil jeg lige blot nævne. Der fandtes i 1912

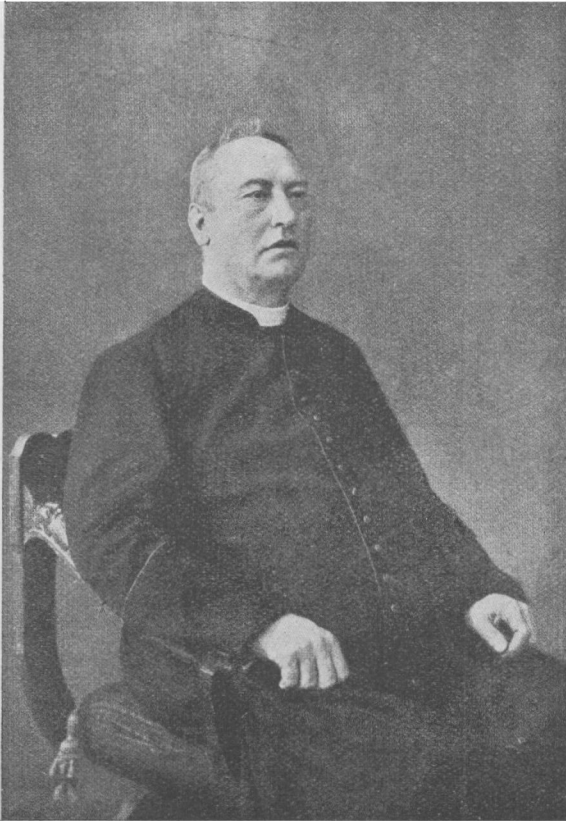
	56 <i>Rolniki</i>	
med	8,126	Medlemmer
»	806,000	Mark indbetalt Andelskapital
»	889,800	» Reserver
»	1,353,000	» Indskud
»	4,401,000	» Banklaan
»	4,334,000	» Diverse
<hr/>		
ialt	11,783,800	Mark.

Ogsaa disse Foretagender arbejder altsaa med Indskud, men her gælder det samme, hvad jeg nævnte for Redningsbankernes Vedkommende: Kontoen holder ikke Skridt med de øvrige Kontoer, mens Bankkontoen sliger.

Alle de polske Interessentskaber i Provinserne Posen og Vestpreussen er — som nævnt — samlet i et Revisionsforbund, *związku spolek zarobkowych*, med en Centralaktiebank, *Bank związku spolek zarobkowych*, i Spidsen. Forbundet og Banken residerer i en flot udstyret egen Bankbygning ved Wilhelmsstrasse i Posen. I Forbygningen har Banken Lokaler, i Bagbygningen, der vender ud til en lille Have, residerer Forbundets Patron, nu Provst *Adamski*, med sin Sekretær og Stab af Medhjælpere. Her ud fra ledes Tilsynet med de enkelte Kasser, her samles Delegerede for Andelsbanker, for Redningsbanker, for Fælles-Indkøbs- og Salgsforeninger til Møder for at drøfte fælles Anliggender og i Særdeleshed modtage Patronens Instrukser, og ve den Kasse, der ikke har sit Regnskabs-

væsen i mønstergyldig Orden og følger Patronens Anvisninger!

Træder man ind i Forbundets Mødesal, lægger man straks Mærke til et legemsstort Maleri i Salens Baggrund; det forestiller en polsk Prælat, og man er

Provst Wawrzyniak.

ikke længe i Tvivl om, hvem det skal være, det er Forbundets mangeaarige Patron, nylig afdøde Provst *Wawrzyniak*. Det ligger udenfor Rammerne for dette

Foredrag at give en Karakteristik af denne Mand, der som ingen anden har Æren af det polske Pengevæsens nuværende Blomstring. Af Naturel hidsig, hørte han til den indenfor den gejstlige Stand ikke sjældne Type, der med et fromt Væsen forener Kløgt, en klar Forstand og taktisk Evne, alt Egenskaber, som i høj Grad kom det fremadstræbende polske Pengevæsen til Gode, særlig i Forholdet til de tyske Myndigheder.

Den tyske Regering saa nemlig med alt andet end velvillige Øjne paa det nye, der var ved at fremstaa i de polske Landsdele, og søgte selvfølgelig at lægge det alle mulige Hindringer i Vejen.

Interessentskabsloven siger, at Interessentskaber kun maa oprettes til Fremme af Medlemmernes økonomiske Interesser. De maa i Særdeleshed ikke befatte sig med Politik. Gør de det alligevel, kan de opløses, ligesom Amtsretten paa Forhaand kan afvise Indførelsen af Interessentskaber, hvis Formaal ikke svarer til Lovens Forskrifter. Det har — især i tidligere Tid — ikke skortet paa Forsøg fra Myndighedernes Side paa at komme de polske Interessentskaber til Livs ved Hjælp af denne Bestemmelse. Men Wawrzyniak var paa sin Post. De polske Interessentskaber var ikke Sammenslutninger, hvor man kom sammen for at drøfte Politik, men befattede sig kun med økonomiske Anliggender. Ogsaa Tyskere kunde, hvis de vilde, blive Medlemmer. De polske Interessentskaber var »paritetiske«. Og det lykkedes ham at forfægte dette Standpunkt med en Kraft og Behændighed, saa der nu er skabt en Retspraksis, som uden Tvivl fremtidig byder et sikkert Værn imod Overgreb paa dette Punkt.

Knap var disse Angreb imidlertid afslaaet, før Skyerne trak sammen paa et andet Punkt. Da Interessentskabsloven fra 1860'erne blev revideret i Slutningen af 1880'erne, blev der optaget en Bestemmelse i den om, at ethvert Interessentskab mindst hvert andet Aar skulde revideres af en af Amtsretten beskikket Revisor, hvis det da ikke sluttede sig til et Revisionsforbund, som af Handelsministeren havde faaet Ret til at beskikke egne Revisorer. Vilde det polske Forbund faa Revisionsret, eller vilde det ikke faa den? Det polske Bankvæsen var den Gang endnu i sin første Udvikling; Regnskabsføringen var ikke overalt i den bedste Orden, man havde for en stor Del maattet lægge Ledelsen i Hænderne paa uskoledede Kræfter. Uden Tvivl vilde det have voldt de allerstørste Bryderier og hæmmet Bevægelsen overordentlig, hvis de enkelte Kasser var bleven undergivet Amtsrettens Revision, og det vilde have svækket Sammenholdet mellem Kasserne, for saa vidt den fælles Revision, Forbundets væsentligste Opgave, vilde være bortfalden. Men ogsaa denne Fare vidste Wawrzyniak at afværge. Der blæste just i de Aar — i den Capraviske Periode i Begyndelsen af 1890'erne — en blidere Vind fra Berlin, og denne Lejlighed lod Wawrzyniak ikke gaa ubenyttet hen. Mod Forpligtelse til ogsaa at optage Tyskere som Medlemmer skaffede han sit Forbund Revisionsret og afværgede dermed ogsaa denne Fare.

Senere fortrød Regeringen selvfølgelig, hvad den havde gjort, og søgte at finde paa Paaskud til at tage Bevillingen tilbage. Men Wawrzyniak var paa sin Post, han gennemførte et skarpt Tilsyn med Kasserne,

prætalte enhver Forsømmelse og indskærpede stadig paany, hvor vigtigt det var for hele Sammenslutningen, at alt var, som det skulde være, saa Regeringen ikke fandt en Knage at hænge Hatten paa. Og den stadige Fare for, at Revisionsretten skulde blive tilbagetaget, blev saaledes i Virkeligheden en Spore til at udvikle Regnskabsvæsenet til største Fuldkommenhed, saa naar den preussiske Regering ikke senere, da Forholdene skærpedes yderligere, fandt det søgte Paaskud, skyldes det sikkert den Omstændighed, at den har indset, at nu vilde Revisionsrettens Fratagelse være et Slag i Luften. De polske Banker, som efterhaanden er oprettet i Slesien og Østpreussen, og som ikke fik Lov til at komme med i Revisionsforbundet, hvis Grænse blev fastsat til Posen og Vestpreussen, har vist, at det nu ogsaa gaar, og gaar udmærket uden egen Revision.

Da Altyskerne ikke fik deres Lyst styret paa dette Punkt, søgte de at komme de polske Banker til Livs ad andre Veje. De polske Banker og deres Forbund stod oprindelig — ligesom de tyske »Genossenschaft« — i Forbindelse med »Preussische Centralgenossenschaftskasse« i Berlin. Naar de polske Banker havde for mange Penge, hvad til visse Tider af Aaret kunde forekomme, sendte de dem til Berlin, mens de omvendt i pengeknappe Tider nød en vis Kredit der. Omkring Midten af Halvfemserne fik Altyskerne fat herpaa og rejste et voldsomt Ramaskrig i den tyske Presse over, at en af den preussiske Stat understøttet Bank som »Preussische Centralgenossenschaftskasse« stod i Forbindelse med og til Tider hjalp de polske

Banker med en betydelig Kredit. Det kom til en Interpellation i Landdagen, og Forholdet mellem de polske Banker og »Pr. C. G. K.« kølnedes, idet denne ret umotiveret indskrænkede Kreditten. Men før Forholdet helt blev brudt i Begyndelsen af indeværende

Kampen mellem den hvide polske og sorte preussiske Ørn
om Raadhuset i Posen.

(Titelblad til de beslaglagte „sorte Lister“.)

Aa-hundrede, havde Polakkerne set sig om efter en anden Bankforbindelse og fundet en saadan i en af de

mest ansete og største tyske Banker i Berlin, hvor de efterhaanden er bleven en skattet Kunde.

Fra en ussel, knap nok paaagtet Begyndelse har Polakkernes økonomiske Organisation saaledes i Løbet af den sidste Menneskealder trods idelige Overgreb udviklet sig til et vidt forgrenet System, der i Kraft af sin Afsluttethed allerede er en ikke uanselig Magt paa det internationale Pengemarked.

Men ikke blot udadtil er Polakkernes Stilling stærk, ogsaa indadtil har de deres Pengevæsen indrettet saadan, at det svarer til de særlige Forhold, de lever under. Den nationale Kamp, efterhaanden udartet til en økonomisk Kamp, har sat sit Præg paa Polakkernes økonomiske Organisation, paa den ene Side ved en stærk Koncentration af Kræfterne paa de mest udsatte Steder, paa Anden- og Tredje-Prioritets vigtige Post, paa den anden Side ved en anselig Styrke ud i første Skudlinie, som med kraftig Støtte fra Reserven kan gribe ind i Kampen, hvor som helst det gælder at forsvare en truet Position eller vove et Fremstød.

Det er ikke mindst denne den polske Kapitals store Mobilisering og store Slagfærdighed, der forklarer de udmærkede Resultater, Polakkerne kan opvise i Kampen om Jorden.

III.

Nordslesvig.

Vendér man Blikket fra de polske Landsdele til Nordslesvig, vil det straks falde i Øjnene, hvor upaaagtet og uanset en Rolle Interessentskabet spiller hos os som økonomisk Organisationsform. Vore industrielle og kommercielle Fælles-Foretagender i By og paa Land er Aktieselskaber eller Selskaber med begrænset Hæftelse. Interessentskabet har man i Virkeligheden aldrig ret villet kendes ved; det var uden Tvivl den herskende Opfattelse, der kom til Udtryk, da en nordslesvigsk Landmand fornylig under en Debat derom udtalte, at, hvad der smagte af Interessentskab, havde en ubehagelig tysk Bismag; i hvert Fald var den ubegrænsede Garantipligt noget, den nordslesvigske Landmand ikke indlod sig paa.

Nu maa det paa Forhånd indrømmes, at som det er et Tegn paa Svaghed, at Polakkernes økonomiske Organisation helt og holdent er bygget op paa Interessentskabet, er det uden Tvivl et Bevis paa økonomisk Styrke, at vi har kunnet grundlægge anselige Aktiebanks i alle nordslesvigske Købstæder, at vi har kunnet starte talrige industrielle Foretagender som Aktieselskaber og Selskaber med begrænset Hæftelse, og at vi i saa stor en Udstrækning, som Tilfældet er, har kunnet sikre Ejendomsretten til Forsamlingshuse og andre nationale Ejendomme ved at iklæde dem Form af Selskaber med begrænset Hæftelse. Men for

saa vidt man helt har villet frakende Interessentskabet Eksistensberettigelse hos os, mener jeg, at man har været inde paa et galt Spor, og at Følgerne heraf allerede gør sig følelig bemærket i forskellige Retninger.

Da Sparekasserne efter den borgerlige Lovbogs Ikrafttræden blev omdannet til Selskaber med begrænset Hæftelse, blev det foreslaaet, at Mejerierne skulde følge deres Eksempel. Det skete ikke. De den Gang bestaaende Mejerier fik ved at antage et af Landbrugskamret udarbejdet Normalstatut Ret som juridisk Person og blev dermed om ikke af Navn saa dog af Gavn Interessentskaber med ubegrænset Garantipligt. Og hvad de efter 1900 oprettede Mejerier angaar, er heller ikke et eneste af dem blevet et Selskab med begrænset Hæftelse. De har alle, for saa vidt de overhovedet har ordnede Retsforhold, akcepteret Interessentskabsformen*). Mejeriet er da ogsaa et udnærket Eksempel paa, hvor Interessentskabet er paa sin Plads. Mejeriet, det typiske danske Andelsmejeri, oprettes ikke, for at enkelte eller flere »Driftsherrer« kan skumme Fløden, men for at saantlige Mælkeleverandører kan faa Gavn af Foretagendet, og det forudsætter, hvad kun Interessentskabet byder,

- 1) at der ikke kræves nogen stor kontant Indbetaling for at blive Medlem,

*) Dette gælder saaledes Mejerierne i Agerskov, Bovrup, Blans, Ellum, Gram, Hjerndrup, Jægerup, Jels, Medelby, Nybøl, Rødding, Sønder-Vilstrup, Stenderup og Tiset. Alle disse Mejerier hører ind under „Verband der schleswig-holsteinischen landw. Genossenschaften“ i Kiel, altsaa samme Revisionsforbund, som de nordslesvigske Sognesparekasser sorterer under (se Side 43).

og 2) at Kredsen af Medlemmer uden Besvær og større Omkostninger kan udvides og indskrænkes, efterhaanden som Medlemmerne gaar til og fra.

Men de samme Fordele, hvortil særlig efter den nye tyske Stempelovs Ikrafttræden*) kommer Interessentskabets overordentlige Begunstigelse med Hensyn til Oprettelsesomkostninger og Afgifter til det Offentlige, medfører, at Interessentskabet kan anvendes paa mangfoldige andre Omraader, f. Eks. hvor det gælder at oprette en Brugsforening, et Forsamlingshus, et Sogneelektricitetsværk, et Vandværk, et Mosekultiveringsforetagende, et Kvægavlsselskab, et Damptærskværk, en Udstykningsforening, en Forening til Køb og Salg af Ejendomme, en Laanekasse for Haandværkere, Handlende eller Landmænd, kort sagt overalt, hvor det gælder at samle mange Kræfter, smaa og

*) Efter Rigsstempeleven af 3. Juli 1913 skal der ved Oprettelsen af et Aktieselskab svares en Rigsstempelskat paa $4\frac{1}{2}$ % af Aktiekapitalen, ved Oprettelsen af et Selskab med begrænset Hæftelse en Rigsstempelskat paa 3 % (saafremt Selskabet „enten efter Selskabskontraktens Indhold eller ogsaa kun faktisk befatter sig med Erhvervelse eller Udnyttelse af Grundstykker“ 5 %) af Andelskapitalen, ved Oprettelsen af et Interessentskab derimod kun $\frac{1}{10}$ % af Andelskapitalen (saafremt Interessentskabet indskrænker Forretningsdriften til sine egne Medlemmer endog kun 5 Mark). Ogsaa ved nye Indbetalinger paa resp. Udvidelse af bestaaende Selskabers Andelskapitaler erlægges en tilsvarende Afgift.

Hvad specielt Selskabet med begrænset Hæftelse angaar, vil der, naar Stamkapitalen fuldt indbetales, være at erlægge forlods i Rigsstempelskat 3 % af 20,000 Mark = 600 Mark resp. 5 % af 20,000 Mk. — 1,000 Mk.!

store, til Løsning af særlige fælles økonomiske Opgaver*).

Et af disse Omraader er der i Øjeblikket særlig Anledning til at fremhæve, nemlig hvor det drejer sig om Oprettelsen af Spare- og Laanekasser. Der er i de sidste Aar gentagende blevet anket over, at vor Kreditororganisation ikke var paa Højde med Tidens Krav, at Sparekasserne ikke tilfredsstillede Landbrugets Kreditbehov, og at særlig mange Haandværkere var ilde faren. Til at begynde med var man nærmest tilbøjelig til at afvise disse Klager som uberettiget. Der indvendtes, at der ofte stilledes urimelige Krav til vore Pengeinstitutter, at en fuldkommen Udligning af Kapitaltilbud og -Efterspørgsel var umulig at opnaa, og at der som Følge deraf altid vilde være Utilfredse. Imidlertid lod Spørgsmaalet sig ikke sætte af Dagsordenen, og efterhaanden som det uddybedes ved Indlæg fra forskellige Sider, blev det klart, at vort Pengevæsens Organisation langtfra er fejlfri, tværtimod viste Erfaringen og Statistikken,

*) Foruden de i Fodnoten Side 25 anførte Mejerier og Sognesparekasserne, hvorom senere, er der i Nordslesvig 15 Fællesindkøbsinteressentskaber (Avnbøl, Bajstrup, Bov, Broager, Felsted, Hagenbjerg, Harreslev, Løgumkloster, Medelby, Mels, Rødding, Sottrup, Stenderup, Sønder-Vilstrup og Tinglev), 1 Damptærskværksinteressentskab (Sandbjerg), 5 Vandværksinteressentskaber (Brandbøl, Hagenbjerg, Harreslev, Hundslev og Oksbøl), 3 Elektricitetsinteressentskaber (Rødekro, Varnæs og Bovrup), 2 Hesteavlinteressentskaber (Hellevad og Tinglev), 2 Tyreholdsinteressentskaber (Hydevad og Kløvtoft) og 2 Hedekultiveringsinteressentskaber (Assit og Løgumkloster), som sorterer under „Verband der schleswig-holsteinischen landw. Genossenschaften“ i Kiel.

*at Sparsommeligheden, særlig blandt Smaa-
kaarsfolk og Unge, lader meget tilbage at ønske:*

*at de danske Pengeinstitutter er ude af Stand
til at opsamle den forhaandenrørende danske Ka-
pital:*

*at de danske Pengeinstitutter er ude af Stand
til at tilfredsstille den danske Befolknings Kredit-
behov:*

*og at talrige danske Landmænd, Haandværkere
og Handlende som Følge deraf er anryst paa ty-
ske Pengeinstitutter.*

Over for disse i økonomisk og national Henseende lige skæbnesvangre Forhold nyttede det lidet, at et Udvalg af Sparekassemænd i 1911 afgav den beroligende Erklæring, at vor Kreditorganisation i det store og hele var fyldestgørende. Det erkendtes almindeligt, at der maatte gøres noget, at vore Pengeinstitutter maatte have deres »Sugeapparater« forbedret og i det hele taget lægge sig efter en mere tidssvarende Forretningsførelse. Det retslige Grundlag for vor Kreditorganisation som saadan gik man ud fra som noget givet, der ikke lod sig ændre, og man nøjedes med at fremsætte de nævnte Forslag til Forbedring paa den bestaaende Ordnings Grund.

Spørges der inidlertid, om disse Reformforslag har Udsigt til at blive gennemført og om der kan ventes en gennemgribende Forandring til det bedre deraf, er Udsigterne næppe lyse. Reformplanerne vil nemlig hurtigt finde deres Grænse, for Bankernes Vedkommende i det privatøkonomiske Synspunkt, hvad der kan betale sig *for dem*, for Sparekassernes Vedkommende tillige i den Konservatisme, der præger disse

Institutioner. Naar der for en Bank byder sig Lejlighed til at frugtbar gøre disponible Pengemidler i gode Veksler paa Stedet, vil den selvfølgelig foretrække denne Anbringelsesmaade fremfor at yde en Smaa-haandværker eller Landbolsmand, som maaske bor langt fra Bankens Kontor, og hvis hele Forretningsforelse den som Følge deraf ikke kan kontrollere, Kredit. Og for Sparekassernes Vedkommende vil tilsvarende Synspunkter gøre sig gældende. De er ikke oprettet af og for Laantagerne og kan derfor ikke ventes at ville reagere, fordi der blandt disse opstaar Trang til nye Laanformer.

Der er derfor Mulighed for, at betydelige i og for sig berettigede Laantagerinteresser kommer tilkort, og denne Mulighed er saa meget større, jo mere faa-strengt Kreditorganisationen er. I Kongeriget har man hjulpet sig ud herover ved en større Forgrening og Specialisering af Kreditvæsenet: for de Næringsdri-vendes Vedkommende ved Oprettelse af særlige Detail-handler- og Haandværkerbanker, for Landmændenes Vedkommende ved Oprettelse af særlige Anden-Hypo-tekforeninger og Forskudsforeninger ved Siden af Kreditforeninger og Sparekasser. I Tyskland førte Erfaringer af lignende Art til Oprettelse af saakaldte Forskudsforeninger eller Folkebanker, efter deres Grundlægger ogsaa kaldet de *Schulze-Delitzsch'ske*, hvis Opgave er at skaffe Haandværkere og Handlende Laan paa fordelagtige Vilkaar. Tanken overførtes senere til Landbruget. Efter en af Borgmester *Raiffeisen* udkastet Plan sluttede Landmændene sig sognevis sammen og oprettede egne Laanekasser med væsentlig

samme Formaal. Oprindelig var disse Kreditkasser uden Undtagelse Interessentskaber med ubegrænset Garantipligt. Efterhaanden som Virksomheden antog større Dimensioner, gjorde der sig dog Bestræbelser gældende i Retning af at faa indført begrænset Garantipligt, og Lovgivningsmagten imødekom disse Bestræbelser i Slutningen af 80-erne ved at tillade Oprettelsen af Interessentskaber med ubegrænset Garantipligt, med ubegrænset Tilskudspligt og med begrænset Garantipligt. Det er almindelig anerkendt, at disse Kreditkasser, som er organiseret i store Forbund, har udfoldet en velsignelsesrig Virksomhed til Gavn for de paagældende Kredse. Den 1. Januar 1911 taltes i det tyske Rige ialt 17,461 Kreditinteressentskaber med 2,562,967 Medlemmer, hvoriblandt 2184 Kasser omfattende 607,558 Medlemmer med begrænset Garantipligt.

I Begyndelsen af Halvfemserne var der Planer fremme om at gaa frem med Oprettelse af lignende Laanekasser for Landmænd og Haandværkere hos os. Tanken blev drøftet i Pressen og i Landboforeningerne og vilde sandsynligvis ogsaa være blevet realiseret, hvis der ikke just i de samme Aar var indtruffet forskellige Begivenheder*), som havde til Følge, at de Mænd, der havde slaaet til Lyd for Sagen, fandt det tilraadeligst foreløbig at stille den i Bero. Forholdenes Magt var dog saa stærk, at den Opgave, som vi lod ligge, blev taget op af andre, af vore nationale Modstandere, med det Resultat, at der i Øjeblikket foruden enkelte Bankinteressentskaber i Købstæder og Flæk-

*) Svig i Lysabild Sparekasse, Haderslev og Omegns Sparekasse og Sønderborg Bank.

ker findes 44 »Spar- und Darlehnskassen« for Landmænd i det egentlige Nordslesvig regnet efter en Linje fra Flensborg til Tønder: 13 i Haderslev Amt, 10 i Aabenraa Amt, 14 i Sønderborg Amt, 7 i den nordlige Del af Flensborg og Tønder Amter.

I almindelig Sprogbrug kaldes disse Laanekasser i Regelen »Raiffeisenkasser«, og der kan til Forsvar for denne Benævnelse henvises til, at de i det store og hele er oprettet efter Raiffeisenske Grundsætninger. Paa to Undtagelser nær (Nustrup og Østerløgum) er de Interessentskaber med ubegrænset Garantipligt; deres Arbejdsomraade strækker sig ikke ud over den paa-gældende Landsbys eller det paagældende Sogns Grænser; de fordeler ikke Dividender, men svarer Andelshaverne en Rentegodtgørelse af samme Højde som Indskudsrenten etc. Raiffeisenkasser ikke blot af Gavn, men ogsaa af Navn er dog kun de to, Laanekasserne i Asserballeskov og Tandslet, der begge tilhører et »Verband ländlicher Genossenschaften Raiffeisenscher Organisation«. De øvrige Laanekasser sorterer under »Verband der schleswig-holsteinischen landwirtschaftlichen Genossenschaften« i Kiel.

Naar man henviser til disse Kasser, faar man fra Sparekassefolk i Reglen det Svar, at de ingen Eksistensberettigelse har i Nordslesvig og kun frister en kummerlig Tilværelse. Bankdirektør Hübbe bekender sig i sin Afhandling om »det nordslesvigske Pengevæsen« i »Sønderjydske Aarbøger« for 1910 til samme Anskuelse. Han skriver:

»Disse Laaneforeninger eller Kreditkasser, hvoraf den ældste er oprettet for ca. 20 Aar siden,

har til Dato ikke opnaaet stor Betydning her i Nordslesvig og vil, eftersom Forholdene ligger her med rigelig og let Adgang til Pengeinstitutter, ej heller næppe i Fremtiden finde stor Tilslutning fra Befolkningens Side, tilmed da disse Kasser paa nogle enkelte Undtagelser nær ifølge deres juridiske Karakter og System betinger Medlemmernes solidariske Hæftelse.

Til dette for de nordslesvigske Laanekasser lidet gunstige Resultat kommer Forfatteren ved en statistisk Undersøgelse af, hvor store Summer de paa det paagældende Tidspunkt raadede over i Sammenligning med de øvrige nordslesvigske Pengeinstitutter, og hvor stærk en Stigning deres Indskud har været underkastet. Herefter indestod i Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder Amter som Indskud

i Sparekasserne	90,8 Mill. Mk.
i Bankerne	21,4 » »
i Spar- und Darlehnskasserne	3,2 » »

Af ialt 115,4 Mill. Mk. Indskud raadede »Spar- und Darlehnskasserne« altsaa kun over 3,2 Mill. Mk., d. v. s. ikke engang 3 %, saa selv om Stigningsprocenten fra 1907—1908 var 12, mens de øvrige Sparekassers Indskud fra 1905—1909 kun tiltog med 20 %, vil man forstaa, at Forfatteren ikke har følt Trang til at gaa nærmere ind paa deres Udvikling og Fremtidsmuligheder, men nærmest kun »tager dem med for Fuldkommenhedens Skyld.«

Imidlertid har det sin Interesse at følge »Spar- und Darlehnskasserne« baade længere tilbage og fremad i Tiden. En Bevægelse, der er i sin Vorden, er man snarere udsat for at bedømme forkert, naar man

hæfter Opmærksomheden ved, hvor stærk den er i Øjeblikket, end naar man følger den gennem et længere Tidsrum. Gør man dette for »Spar- und Darlehnskassernes« Vedkommende i det egentlige Nordslesvig, viser det sig, at deres Indskud fra 1905 til 1909, altsaa i samme Tidsrum, da Sparekassernes Indskud voksede med 20 %, er *tiltaget med 110 %*, fra ca. 1,4 Mill. Mark i 1905 til 2,9 Mill. Mark i 1909, og Stigningen er siden da fortsat med tiltagende Styrke, hvilket fremgaar af nedenstaaende Tabel I, som giver Oplysninger om Indskudene i samtlige nu bestaaende 44 »Spar- und Darlehnskasser« fra 1905 til 1911.

Tabel I.

**De nordslesvigske „Spar- und Darlehnskasser“s Indskud
i Aarene fra 1905 til 1911.**

I. Haderslev Amt.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Hejsager	5.170	4.375	4.693	10.237	7.873	14.437	15.655
Hvidding	6.516	5.947	4.873	603	307	—	—
Jels	39.147	67.746	80.636	111.474	93.121	102.377	112.855
Jægerup	—	—	—	3.593	9.184	25.249	33.949
Nustrup	247.452	290.465	315.864	341.977	417.669	508.689	605.375
Rejsby	—	—	—	—	—	435	521
Rodding	11.429	14.356	16.222	17.254	19.642	19.533	29.915
Sillerup	—	216	8.745	11.600	12.748	11.814	9.739
Skrydstrup	—	—	—	—	—	4.402	14.173
Sommersted	26.582	32.920	36.626	38.421	27.579	58.476	29.100
Sønderballe	—	16.212	18.546	10.972	8.823	7.599	6.311
Vedsted	24.778	27.125	40.045	42.764	33.649	38.029	38.274
Vodder	6.392	5.697	6.602	—	5.809	5.187	5.030
	367.266	465.062	532.852	588.895	636.404	796.227	900.897

II. Aabenraa Amt.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Bolderslev	48.458	65.307	75.416	93.685	107.035	122.979	142.918
Hellevad	82.103	83.511	92.736	96.853	97.264	127.709	159.586
Holebøl	64.953	58.910	78.699	71.402	87.379	127.871	138.397
Jordkær	143.387	157.384	164.433	159.993	168.189	202.658	279.799
Kliplev	6.986	12.458	16.687	17.276	15.926	30.035	50.486
Østerløgum	—	—	100.015	81.912	90.725	101.628	111.988
Kværs	36.118	45.482	57.902	68.893	70.588	71.842	72.265
Rodekro	42.215	51.637	43.986	40.262	38.393	44.853	—
Stubbæk	3.537	21.332	32.946	44.252	41.369	39.571	56.187
Uge	15.200	13.556	35.540	47.617	57.187	—	90.522
	442.957	509.577	698.450	722.145	774.055	869.146	1.102.148

III. Sønderborg Amt.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Asserballeskov	—	—	—	—	17.493	32.680	21.720
Broballe	—	984	5.962	7.516	15.068	25.125	27.988
Dybbøl	771	1.101	3.655	4.442	6.432	7.394	19.260
Guderup	32.414	48.065	54.886	83.309	115.751	135.732	278.647
Holm	4.257	7.241	8.808	13.690	17.589	16.897	36.625
Ketting	11.317	17.495	32.651	23.877	25.499	27.713	35.606
Lunden	36.520	91.676	118.715	154.016	189.063	239.047	287.168
Notmark	22.141	30.889	17.289	22.210	36.448	47.629	50.181
Nybol	—	—	2.026	2.117	2.870	12.706	22.649
Sottrup	36.318	66.858	77.146	88.707	102.244	149.763	145.575
Skelle	9.470	17.545	24.793	21.118	41.186	60.158	79.468
Svenstrup	—	—	7.024	11.595	16.223	30.152	29.672
Tandslet	154.145	172.403	192.352	193.148	199.682	213.733	202.258
Ullerup	9.384	6.132	18.689	26.012	40.717	59.778	74.520
	317.237	460.389	563.996	651.757	826.265	1.058.507	1.311.337

IV. Tønder Amt.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Abild	6.419	6.001	12.402	23.262	33.041	41.300	37.174
Bylderup-Bov	—	34.979	32.010	15.315	10.200	—	—
Ellum	25.997	27.360	24.520	26.342	32.297	32.342	34.782
Juvre	10.006	25.877	40.910	61.819	54.334	77.846	91.365
Ravsted	17.268	29.504	38.236	53.091	75.870	115.473	171.283
Tinglev	135.900	173.829	236.088	264.328	329.213	411.979	580.632
	195.590	297.550	384.166	444.157	534.955	678.940	915.236

V. Flensborg Amt.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Hanved	110.738	115.344	114.520	115.747	133.431	140.467	149.675
Harreslev	16.965	14.109	13.311	21.457	26.161	26.271	21.838
	127.703	129.453	127.831	137.204	159.592	166.738	171.513

Det egentlige Nordslesvig.

	1905	1906	1907	1908	1909	1910	1911
Haderslev Amt	367.266	465.062	532.852	588.895	636.404	796.227	900.897
Aabenraa Amt	442.957	509.577	698.450	722.145	774.055	869.146	1.102.148
Sønderborg Amt	317.237	460.389	563.996	651.757	826.265	1.058.507	1.311.337
Flensborg Amt	127.703	129.453	127.831	137.204	159.592	166.738	171.513
Tønder Amt	195.590	297.550	384.166	444.157	534.955	678.940	915.236
	1.450.753	1.862.031	2.307.295	2.544.158	2.931.271	3.569.558	4.401.131

Men ikke blot relativt set, ogsaa absolut set, gør »Spar- og Darlehnskasserne« sig allerede bemærket som en ikke uvæsentlig Konkurrent med Hensyn til Befolkningens Sparepenge. De danske Sparekasser i Nordslesvig forøgede fra 1905—1909 deres Indskud med 3,540,117 Mark, »Spar- og Darlehnskasserne« deres med 1,481,518 Mark. Med andre Ord: for hver 3½ Mark, der gik til de danske Sparekasser, gik der ca. 1½ til »Spar- og Darlehnskasserne«. Ialt har disse siden 1905 forøget deres Indskud med

411278	Mark	fra	1905—06
445262	»	»	1906—07
236863	»	»	1907—08
387113	»	»	1908—09
638286	»	»	1909—10
831573	»	»	1910—11

Desværre kan Sammenligningen med de danske Sparekasser ikke fortsættes ud over 1909.

Selvfølgelig er der nogen Forskel, efter som der i Forvejen er Sparekasser paa Egnen eller ej, og efter som disse er mere eller mindre ude om sig. Men at Tilstedeværelsen af en dansk Sparekasse ikke ubetinget er en Hindring for disse Laanekassers Trivsel, kan der leveres et slaaende Bevis paa fra Als Nørreherred, hvor der indenfor Nordborg Sparekasses Interessensfære i de sidste Aar er fremstaaet ikke færre end fem Spare- og Laanekasser, en i *Broballe*, en i *Guderup*, en i *Holm*, i *Lunden* og *Scenstrup*. Disse fem Kasser har i Løbet af den førnævnte 4-aarige Periode forøget deres Indskud med 280,503 Mark over for en Tilvækst for Nordborg Sparekasses Vedkommende paa 620,000 Mk. I de to følgende Aar var Tilvæksten:

i de 4 Laanekasser		i Nordborg Sparekasse
1909—10	93359 Mark	185,163,00 Mark
1910—11	213147 »	201,726,00 »

Her havde de smaa Laanekasser altsaa i 1910—11 overfløjet den danske Sparekasse.

Et tydeligt Udtryk for, hvor stor en Tilslutning »Spar- und Darlehnskasserne« i Virkeligheden kan glæde sig ved i Nordslesvig, haves forøvrigt i deres Medlemsantal, som ses af Spalte 3 paa Tabel II. Her skal fremhæves de største. Naar Laanekassen

i Tinglev	ved Udgangen af 1911	havde	257	Medlemmer
i Nustrup	»	»	204	»
i Guderup	»	»	170	»
i Jordkær	»	»	125	»
i Sottrup	»	»	118	»
i Ravsted	»	»	113	»

SILBERG & SØNDERS

Aktiver	Passiver	Tilgodehavende hos Medl. i løbende Regning	Udlaan til Medl. paa bestemt Tid	Tilgodehavende i Centralbankerne	Medlemmesindskud i løbende Regning	Spareindskud	Gæld i Centralbankerne	Reservefonds	Indbælt Andelskapital	Samlet Omsætning i 1911	Udbetalt til Medl. i løb. Regning i 1911	Udlaan til Medl. paa bestemt Tid i 1911	Tilbagebetalt fra Medl. i løb. Regning i 1911	Tilbagebetalt fra Medl. af Laan paa bestemt Tid i 1911	Modtaget Indskud i 1911	Udbetalt Indskud i 1911	Forvaltningsomkostninger
52.778	52.422	24.880	20.878	—	8.858	37.174	5.947	42	400	341.391	40.422	9.721	41.685	6.271	6.955	11.081	385
217.008	215.813	114.936	81.614	—	27.146	142.918	40.752	4.087	910	2.075.826	320.769	214.814	232.978	133.200	166.251	23.333	1.069
99.348	99.406	85.627	9.417	—	14.913	27.988	55.658	187	660	974.291	183.631	—	163.936	—	8.254	5.391	464
194.469	194.341	166.296	3.000	—	—	19.260	52.877	692	684	2.273.030	109.136	171	101.328	252	5.284	3.851	919
67.248	66.997	47.797	9.414	—	10.924	34.782	18.795	1.243	370	425.491	61.496	623	71.278	868	9.096	6.636	337
374.396	372.100	251.989	59.201	—	71.123	275.647	15.553	5.059	1.690	6.208.533	71.510	76.758	—	52.480	186.954	44.013	1.387
258.474	256.841	56.998	174.112	—	26.609	149.675	48.516	9.140	2.898	688.440	70.637	10.342	61.345	28.503	29.134	19.927	1.285
162.896	162.506	81.383	45.901	—	8.978	21.838	54.374	293	1.022	1.357.336	70.637	3.799	72.747	10.195	4.756	9.190	454
106.385	105.959	80.437	8.900	—	192	15.655	50.815	1.045	252	1.311.124	122.153	16.000	139.039	16.300	4.190	2.973	560
180.408	179.920	80.496	37.449	47.202	17.550	159.586	—	1.605	1.179	817.828	168.252	18.024	164.774	8.055	76.260	44.355	589
159.238	158.914	116.616	16.103	—	11.049	138.397	5.847	2.881	738	1.016.182	175.599	10.003	139.242	10.475	21.290	10.765	540
49.620	49.621	4.561	38.674	2.873	12.416	36.625	—	226	354	490.147	69.541	1.014	88.844	2.088	20.902	1.174	242
52.096	51.735	17.450	30.082	—	4.634	33.949	—	58	3.400	317.554	34.154	13.825	35.027	11.635	19.345	10.615	246
157.700	156.706	149.540	2.317	—	2.049	112.855	28.372	11.649	1.780	296.624	41.408	118	41.804	954	21.876	11.399	809
493.673	492.410	371.786	—	89.093	115.764	279.799	8.400	10.774	2.074	6.493.434	919.543	—	990.940	—	141.345	64.205	1.650
115.042	114.716	42.060	62.272	—	6.422	91.365	15.498	769	659	276.859	27.239	3.198	26.640	1.709	23.104	9.584	502
83.862	83.576	58.024	17.505	—	45.045	35.606	1.521	643	760	1.801.677	377.437	153	369.060	254	11.734	3.840	1.146
127.320	127.139	101.502	16.118	—	16.030	50.486	59.625	380	617	1.582.114	232.436	16.035	236.834	6.470	29.138	8.687	496
357.243	355.692	186.447	142.330	—	52.624	287.168	11.443	3.306	1.060	3.716.013	785.138	52.294	745.208	42.530	92.435	44.314	1.340
80.557	80.119	31.313	16.311	22.798	—	50.181	28.309	898	730	1.330.533	213.391	19.704	209.389	21.611	14.514	11.962	695
155.424	154.290	133.120	8.072	—	43.538	22.649	55.309	1.141	1.651	2.372.443	516.967	8.148	427.384	75	22.753	104	807
658.444	653.486	479.130	301.029	—	—	605.375	—	13.120	32.500	2.328.992	46.704	687.144	61.164	773.631	196.665	293.350	3.121
123.673	123.208	—	116.592	2.422	—	111.988	—	3.185	6.932	304.810	—	27.635	—	13.450	37.625	27.226	632
96.560	96.561	25.795	65.108	—	10.110	72.266	11.395	1.078	711	534.854	72.391	67.882	56.706	2.774	82.270	9.005	493
304.213	302.989	269.258	1.200	—	31.372	171.283	50.550	3.843	5.940	3.974.122	830.731	1.200	592.844	—	206.560	35.277	1.885
21.226	21.145	17.067	519	—	4	521	19.804	246	570	23.171	2.081	27	3.765	—	129	43	95
70.399	69.893	25.635	31.336	—	11.110	29.915	26.015	886	1.065	668.852	109.405	6.234	120.784	17.871	13.132	2.750	606
103.191	102.620	92.548	—	—	—	—	—	3.054	854	1.275.043	239.488	—	255.194	—	58.857	10.284	772
521.147	519.639	434.203	78.133	—	20.714	145.575	342.404	5.760	5.186	6.929.777	619.120	962.365	550.883	1.053.693	65.928	70.117	2.476
105.463	105.358	47.479	23.191	8.612	24.639	79.468	—	781	470	1.300.327	192.289	33.200	199.526	17.510	36.337	17.028	365
80.224	80.149	52.029	19.310	3.110	49.268	29.672	—	378	830	3.040.084	667.617	8.150	684.800	22.350	8.858	39.011	790
53.755	53.567	47.521	316	—	66	9.739	43.055	149	558	170.958	24.295	1.516	34.463	16	722	2.797	83
24.772	24.646	12.527	8.947	—	6.856	14.173	2.033	254	1.290	308.228	42.012	6.117	50.568	170	13.322	3.560	347
148.137	146.896	98.504	30.506	—	46.421	29.100	65.073	4.585	1.715	3.214.424	423.213	180.393	331.130	149.887	79.813	50.713	1.316
151.562	150.080	130.868	7.000	—	27.038	56.187	60.929	3.486	2.440	1.433.878	278.476	—	280.133	—	22.950	6.334	705
58.314	58.317	23.833	24.306	—	6.427	6.311	45.135	130	313	459.426	92.087	34.100	74.081	2.295	10.293	3.982	316
664.576	662.468	400.678	111.237	18.649	66.310	580.632	—	12.194	3.321	7.383.249	1.369.496	37.882	1.363.784	9.956	333.918	215.266	2.353
94.058	93.627	72.343	18.512	2.542	—	90.522	—	2.307	798	1.288.169	219.770	20.918	147.427	2.406	121.689	31.166	747
94.993	94.861	84.892	—	—	2.678	38.274	51.359	1.690	860	794.602	261.732	—	201.382	—	43.860	5.586	680
22.152	22.142	14.744	4.318	—	19	5.030	15.340	333	1.420	27.518	727	4.385	2.145	68	5.516	486	130
115.902	115.203	71.996	33.100	—	37.851	74.520	1.087	886	860	1.563.551	293.304	15.000	282.544	—	47.479	32.737	274
40.720	40.664	13.077	24.167	—	7.222	21.720	11.239	229	310	151.562	27.086	7.111	23.270	352	11.484	22.443	193
251.413	250.473	33.000	204.543	—	12.600	202.258	31.555	3.366	840	454.497	77.000	29.000	72.900	38.075	26.300	37.775	903
350.079	7.319.053	4.680.339	1.879.030	197.201	856.569	4.401.131	1.344.277	118.058	93.671	73.797.024	10.475.873	2.608.803	9.718.975	2.458.379	2.389.277	1.264.385	35.704

i Lunden	ved Udgangen af 1911	havde	106	Medlemmer
i Østerløgum	„	„	102	„
i Bolderslev	„	„	89	„
i Rødekro	„	„	82	„
i Svenstrup	„	„	80	„
i Ullerup	„	„	80	„

udgør det en saa stor Procentdel af de paagældende Sognes selvstændige Landbrugere, at der i hvert Fald i flere af dem ikke er mange, som ikke er Medlemmer af den stedlige Laanekasse.

Hvad »Spar- und Darlehnskassernes« Udlaansvirksomhed, som ifølge Loven er begrænset til Medlemmer, angaar, omfatter den

1. *Kontokurantforretninger,*
2. *Udlaan mod Gældsberis og*
3. *Udlaan mod Pant i fast Ejendom,*

dog at der fra Sammenslutningen i Kiel af Hensyn til Kassernes Likviditet tilraades stor Forsigtighed ved Anvendelsen af den sidste Kreditform. Med Hensyn til Kassernes Virksomhed henvises forøvrigt til Tabel II, som giver detaillerede Oplysninger om Forretningernes Omfang i hver af de 44 Laanekasser. Det ses af Oversigten, at der i 1911 til Medlemmer i løbende Regning er udbetalt 10,5 Mill. Mk., i Laan paa bestemt Tid 2,6 Mill. Mark. Der tilbagebetaltes i løbende Regning 9,7 Mill. Mk., af Laan paa bestemt Tid 2,5 Mill. Mk. Ved Aarets Slutning udestod hos Medlemmer i løbende Regning 4,7 Mill. Mk., i Laan paa bestemt Tid 1,9 Mill. Mk.

Hvad forklarer nu disse Kassers forholdsvis hurtige Udvikling trods de »toneangivende« Kredses Mistillid? For at høre praktiske Folks Mening derom har

jeg henvendt mig til nogle Mænd, hvis Ord jeg mente, kunde have Vægt i denne Forbindelse: To Gaardmænd, Formænd i to af vore Landboforeninger, og en Bankdirektør.

Den ene skriver:

„Den Gang Kassen i L. blev oprettet, var vi en Del danske Landmænd, som gik med, for at det ikke skulde blive en udpræget tysk Sammenslutning, men tillige, fordi vi mente, at det kunde være en god Ting at benytte Overvisning og Checks, da man saa ikke behøvede at have ret mange Penge liggende, Forretninger, som man ikke kunde faa udført ved Sparekassen i N., der heller ikke den Gang havde indført Kontokurant. Vi mente ogsaa, at det kunde være en hensigtsmæssig Maade at undgaa Vekselkreditten hos Købmændene paa.“

Det andet Svar lød:

„Jeg er bleven Medlem af den stedlige „Spar- und Darlehnskasse“, fordi det er saa bekvemt at faa sine Pengesager ordnet der, og fordi den er billigere end Bankerne. Men den største Fordel er dog, synes jeg, at man kan overvise Penge derfra. Jeg overviser hvert Halvaar Renter til den sjæll. Bondestands Sparekasse i København, ligeledes Renter til en Sparekasse i Hannover.

Naar Formand og Kasserer er stedkendte og solide Mænd, kan jeg ikke se nogen Fare i den ubegrænsede Garantipligt, da hver Kasse jo kun garanterer for sig selv.“

Bankdirektøren skriver bl. a.:

„Bestræbelserne for at centralisere Befolkningens Kapital i danske Pengeinstitutter har ført til, at man fra dansk Side ogsaa erklærer de saakaldte Raiffeisen-Kasser Krigen. Her maa der dog efter min Mening i Befolkningens Interesse gøres Forbehold. Hvis det var saaledes, at disse Kasser samlede Folks Penge for at sende dem bort fra Egnen til Anbringelse andetsteds, var der god Grund til at gøre Front mod

dem. Men saaledes ligger Forholdet ikke. Efter mit Skøn tager R.-K. ikke ret store Summer af de egentlige Sparepenge, derimod vel nok en Del Penge, der sættes ind paa løbende Konto. De indkomne Penge anvendes imidlertid som Udlaan i Kassens Omegn, forsaavidt der er Brug for dem. Udlaansbetingelserne er moderate, og saa vidt jeg ved, har R.-K. let ved at komme af med de Penge, som de faar ind, og flere til. Da Medlemmerne hæfter solidarisk med hele deres Formue for den enkelte Kasses Forpligtelser, kan Kasserne hos „Landes-Genossenschafts-Kasse“ i Kiel faa en til deres Størelse svarende Kredit paa billige Vilkaar. R.-K. kan altsaa paa en Maade sammenlignes med smaa Kanaler, der fører ned til det store tyske Pengemarked, og de Penge, der flyder herop gennem disse Kanaler, som R.-K. raader over, er, saa vidt jeg kan skønne, anbragt mod gode Sikringshypoteker i 2. Prioritet, altsaa netop en Anbringelse, der maa kaldes tidssvarende og nyttegørende. Hvis Ledelsen af disse Kasser er betroet til Mænd, som er i Besiddelse af Medlemmernes Tillid, indses det ikke, at de er nogen Fejl i vor Kreditorganisation“.

I alle tre Besvarelser betones altsaa, at Laanekasserne har imødekommet en Laanetrang, som de paa-gældende vanskeligt vilde have kunnet faa tilfredsstillet ad anden Vej, og gælder dette velsituerede Gaardmænd, i hvor langt højere Grad kan man saa ikke skønne, at det har været Tilfældet med mindrebemidlede baade Gaardmænd, Landbolsmænd, Husmænd og Haandværkere, hvilke sidste i stor Udstrækning har fundet Optagelse i de nordslesvigske Laanekasser. For en Gaardmand, der sidder godt ved det og maaske har Penge paa Rente, kan det være en Behagelighed at staa i Forbindelse med nærmeste Købstads danske Bank. Han vil altid være sikker paa at blive behandlet med udsøgt Elskværdighed i Banken, og ogsaa Stedets Sparekasse vil, hvis den ikke lider af alt for stor

Pengemangel, sætte Pris paa at tælle ham blandt sine Kunder. Anderledes Landbolsmanden eller Smaa-haandværkeren. Banken kan ikke føre Kontrol med, at den første ikke forringer sin Ejendoms Værdi og maaske en skønne Dag sælger Besætningen fra og forsvinder med, hvad han kan redde paa den Maade. Og heller ikke Haandværkerens Forretningsførelse og Sikkerhed er den i Stand til at bedømme tilstrækkelig skarpt. Det er da ogsaa en gammel Erfaring, at Banker og Sparekasser lider de fleste Tab hos Købmænd og Haandværkere, der ikke bor i umiddelbar Nærhed af Hovedkontoret, og hvis hele Færd og Forretningsførelse de som Følge deraf ikke saa at sige daglig kan holde Øje med.

I denne Henseende er den lokale Laanekasse heldigere stillet. Den kan uden Fare strække sig langt videre særlig over for mindrebemidlede. Inden for Sognet kender man hinanden. Man ved, om en Mand passer sine Sager, kan gribe ind i Tide, kan, svarende til Laanets Karakter, kræve Afbetaling, kan i det hele taget tilpasse sig efter de i hvert enkelt Tilfælde givne Forhold og behandle ethvert Tilfælde individuelt uden at være bundet til noget bestemt Skema.

Man hører hyppigt den Indvending imod de smaa Laanekasser, at de er dyrere end Sparekasserne, og det er rigtigt, for saa vidt dermed menes, at de som Regel tager en højere Udlaansrente. Imidlertid er dermed ikke sagt, at det er en Fejl. De Udlaan, Laanekasserne befatter sig med, amortisable Andenprioritetslaan, Driftsloan og Kassekredit, er det i sin Orden at tage en højere Rente af end af faste Førstepriori-

tetslaan. Den højere Rente føles da heller ikke af de paagældende Laantagere som trykkende, efter som de, hvis Laanekassen ikke havde været, og de skulde have henvendt sig i Bankerne, vilde være kommet til at betale endnu mere. Der er Næringsdrivende, Storaktionærer i og Tillidsmænd for danske Banker, som selv i stor Udstrækning benytter de smaa Laanekasser til Besørgelse af deres løbende Forretninger, fordi de ofte er billigere end Bankerne.

Den højere Udlaansrente er saa langt fra en Fejl ved Laanekasserne, at den tvertimod giver dem en stærkere Position i Kampen om Sparepengene ved at muliggøre en højere og bedre Forrentning af Indskud. Det er et Punkt, som ikke maa overses, naar man vil søge Forklaringen til, at Laanekasserne faar saa mange Indskud. Der kan være en betydelig Modstand at overvinde, for Folk bekvemmer sig til at betrod deres Penge til nye Pengeinstitutter, men i det lange Løb finder Strømmen altid hen, hvor der — under iøvrigt lige Forhold — bydes mest. Det mærkes ikke pludseligt, giver sig ikke tilkende i stærke Ryk, men vil som Regel alligevel træde tydeligt frem, naar man overskuer Indskudskontoens Bevægelse i en længere Aarrække. Den høje Forrentning af Indskud er dog ikke den eneste Forklaring til, at Laanekasserne har kunnet tage en saa stor Del af de sidste Aars Sparepenge. Andre Forhold har virket i samme Retning, f. Eks. den Omstændighed, at det er saa bekvemt at komme af med Penge der; man behøver ikke at rejse udenbys, men kan i sine daglige Klæder gaa hen og aflevere Pengene, hvis Kassen da ikke selv lader dem

afhente. Laanekasserne er nemlig som Foreninger af Laantagere selv i høj Grad interesseret i at skrabe Penge til sig. De begynder med Børnene (Pennings-sparkasser), sætter Præmier paa Sparsommelighed hos Tyendet, udlaaner Sparebøsser og udfolder i det hele taget en meget energisk Indskudsagitation.

De nordslesvigske »Spar- und Darlehnskasser« udfylder saaledes, baade hvad Udlaans- og Indlaansvirksomheden angaar, et Hul i vor Kreditororganisation, og der kan ikke være Tvivl om, at de har anvist den Vej, der maa slaaes ind paa, hvis de ovenfor omtalte Mangler ved vor Kreditororganisation skal afhjælpes. Skal vi da tage den i 90-erne drøftede, men af forskellige Grunde atter opgivne Plan om Oprettelse af et Net af Laanekasser for baade Landmænd og Haandværkere op igen? Det vilde uden Tvivl have været heldigt, om vi havde kunnet, men de forhaandenværende »Spar- und Darlehnskasser« har allerede faaet saa stor Indpas, at det mange Steder sikkert vilde støde paa store Vanskeligheder at gaa frem med Oprettelse af særlige Laanekasser ved Siden af disse.

Bankdirektør Hübbe er i Overensstemmelse med den almindelige Opfattelse, naar han i sin Afhandling i »Sønderjydske Aarbøger« indregistrerer de nordslesvigske »Spar- und Darlehnskasser« under Rubrikken: Pengeinstitutter under *tysk* Forvaltning. Til Forsvar for denne Opfattelse kan anføres flere Grunde. Da det ikke var os, men vore nationale Modstandere, der tog Initiativet til deres Oprettelse, blev det tyske Element selvfølgelig til at begynde med stærkt overvejende, baade blandt Medlemmerne og hvad Besættelsen af Be-

styrelses- og Regnskabsførerposterne angaar. Dertil kom Forbindelsen med »Verband der schleswig-holsteinischen landwirtschaftlichen Genossenschaften« i Kiel, en Institution, som der gennemgaaende, selv i Kredse, der staar de hjemlige Laanekasser nær, hersker meget uklare Forestillinger om. Forbundet er imidlertid ifølge sin hele Karakter kun et *Revisionsforbund*, som besørger de i Loven foreskrevne Revisioner for de enkelte Kasser, saa disse ikke behøver at underkaste sig Amtsrettens Revision. Desuden lader det afholde Kursus'er for Regnskabsførere, er behjælpeligt ved Oprettelsen af nye Interessentskaber, forsyner de enkelte Kasser med allehaande vejledende Litteratur, Formularer etc. Rigtignok maa en Laanekasse, hvis den vil optages i Revisionsforbundet, forpligte sig til at følge den af Revisionsforbundets Bestyrelse udarbejdede Forretningsorden, men den paagældende Laanekasses »Selvstændighed, indre Indretning og Forvaltning indskrænkes paa ingen Maade« derved, og det staar i hvert Fald til enhver Tid*) Kassen frit at træde ud af Sammenslutningen.

I Tilknytning til Revisionsforbundet er oprettet en »Landes-Genossenschafts-Kasse«, Interessentskab med begrænset Garantipligt i Kiel, som de enkelte Laanekasser kan blive Medlemmer af mod at overtage en eller flere Andele paa 500 Mark; med hver Andel følger en Garantipligt paa 4000 Mark. Hensigten med denne Fælleskasse er at hidføre en muligst fuldkom-

*) Ifølge § 5 i Forbundets Vedtægter kan frivillig Udtrædelse finde Sted ved skriftlig Opsigelse mindst et Aar før Forretningsaarets Slutning.

men Udligning af Kapitaltilbud og -Efterspørgsel mellem Kasserne indbyrdes saavel som mellem disse og det store Pengemarked. Det er derfor forbudt de enkelte Kasser at træde i Forretningsforbindelse med andre Pengeinstitutter. Har de disponible Penge liggende, som der ikke er Anvendelse for til Medlemmerne, maa de, hvis de skal frugtbares, kun indsættes i Fælleskassen, og omvendt kan de, hvis de selv trænger til Penge, faa Laan dér. Den Kredit, den enkelte Kasse nyder, retter sig for det første efter det Antal Forretningsandele, den har overtaget — for hver Andel paa 500 Mark kan der laanes 4000 Mark — for det andet »efter Medlemmernes samlede Formuesomstændigheder«*).

Hvis Forholdet nu var det, at der som Følge af denne Forretningsforbindelse gik Penge ud af Landet,

*) Disse „samlede Formuesomstændigheder“ udfindes ifølge Forretningsordenen paa følgende Maade:

§ 16.

Interessentskaber med ubegrænset Garantipligt maa paa Landsinteressentskabskassens Forlangende anmode Skatteligningskommissionens Formand om at sende Landsinteressentskabskassen en summarisk Opgørelse med Hensyn til Medlemmernes samlede Formues- og Indkomstskattebeløb. Naar Landsinteressentskabskassen kræver det, skal der ogsaa indsendes en Fortegnelse over Størrelsen og Nettoudbyttet af Medlemmernes Ejendomme.

Paa Grundlag af disse Oplysninger træffer Landsinteressentskabskassen Afgørelsen med Hensyn til Højden af den Kredit, der maa gives.

§ 17.

Interessentskaber med begrænset Hæftelse maa godtgøre Værdien af deres Garantipligt enten ved, at Myndighederne udsteder Attester for, at hvert enkelt Medlems Formue svarer til det tidobbelte Beløb af den af ham overtagne Garantipligt, eller paa anden Maade.

kunde man fra et specielt nordslesvigsk Synspunkt fremsætte den Indvending, at det i Betragtning af den herskende Pengemangel var bedre, at Pengene blev her. Imidlertid hører det til Sjældenhederne, at Laanekasserne har større Summer staaende i Kiel. Forholdet er snarere det omvendte, at de gennem Fælleskassen trækker Penge sydfra ind i Landet, tilmed ret billige Penge. Forbindelsen med »Landes-Genossenschafts-Kasse« er altsaa baade fra den enkelte Kasses og fra et alment Synspunkt set fordelagtig; i hvert Fald kan den — ligesom Forbindelsen med Revisionsforbundet — til enhver Tid løses med et Aars Varsel.

Som den eneste Anstødssten bliver altsaa tilbage, at »Spar- und Darlehnskasserne«s Ledelse for en stor Del er i Hænderne paa vore nationale Modstandere, og at disse ikke kan siges fri for af og til at have benyttet sig heraf i nationalpolitisk Henseende*). Men det er et

*) Det er saaledes oplyst, at „Höfebank“ i Kiel, der skal gennemføre Ejendomsbefæstelsen i Nordslesvig, ikke blot støttes af „Landes-Genossenschafts-Kasse“ med en Andel paa 50.000 Mark, men ogsaa har sine Garn ude efter de nordslesvigske „Spar- und Darlehnskasser“, af hvilke indtil April 1914 fem (deriblandt Laanekasserne i Kliplev, Rødding og Kelstrup) har erklæret sig villige til at overtage Kavtionen for Befæstelseslaan fra „Höfebank“.

Betegnende for, hvorledes der gaas frem, er Tildragelserne ved Bilskov Laane- og Sparekasses Erobring for „Höfebank“. Bilskov ligger udenfor det egentlige Nordslesvig, men hører dog med til de Amtsdistrikter i Flensborg Amt, der falder ind under Ejendomsbefæstelsesloven. Da Kassens Medlemmer er overvejende tysksindede, er „Höfebank“ antagelig gaaet ud fra, at den vilde have forholdsvist let Spil. Den sendte en af sine betroede Mænd, en Dr. Die d r i c h, til Bilskov for i et Foredrag for Kassens Medlemmer at gøre Rede for, hvilken Lykke det var for Egnen, at den hørte med til det Omraade, der kunde nyde godt af Ejendomsbefæstelsens Velsignelser, og et Par Uger

Forhold, som let kan ændres. Den øverste Myndighed i disse Kasser ligger i Generalforsamlingens Haand. Generalforsamlingen vælger baade Bestyrelsen, Tilsynsraadet og Regnskabsføreren, den raader altsaa for, at disse Poster beklædes af Mænd, som har Medlemmernes Tillid og som byder tilstrækkelig Garanti for, at Kassens Midler ikke misbruges i uvedkommende Øjemed.

Saa meget om de bestaaende Laanekasser. Tilbage bliver Spørgsmaalet, hvad der skal gøres paa Egne, hvor der ikke allerede findes Laanekasser. Der kan man, hvis der er Trang dertil, søge oprettet nye, enten som Interessentskaber med begrænset eller ubegrænset Garantipligt og med eller uden Tilknytning til

senere, den 27. Marts, forelaa der paa en Generalforsamling Forslag om, at Kassen skulde overtage Garantien for de Penge, „Höfebank“ satte i Ejendomme indenfor dens Omraade. Der blev protesteret herimod og krævet, at hvis en saadan Beslutning fattedes, maatte den først træde i Kraft efter Nytaar, saa de Medlemmer, der ikke vilde have dermed at gøre, kunde træde ud i Førvejen. Men der blev ikke taget Hensyn hertil, og Forslaget vedtoges til Slut med 19 Stemmer mod 12.

Skønt „Höfebank“ sikkert vil sætte alt ind paa at vinde de nordslesvigske „Spar- und Darlehnskasser“ for sig, er der dog, bortset fra enkelte overvejende tyske Kasser, kun ringe Udsigt til, at dette vil lykkes. I denne Henseende kan henvises til en Drøftelse paa Generalforsamlingen fra Spare- og Laanekassen i Lunden paa Als, hvor det efter at baade Bestyrelsen og Tilsynsraadet havde udtalt deres Beklagelse af, at „Landes-Genossenschafts-Kasse“ var Medopretter af „Höfebank“, blev vedtaget, at hvis der skete Henvendelse til Kassen om at støtte eller paa anden Maade træde i Forbindelse med „Höfebank“, skulde Bestyrelsen afslaa dette.

Spare- og Laanekassen i Lunden har dermed givet et følgeværdigt Eksempel.

Forbundet i Kiel. Er man absolut imod Forbindelsen med Kiel, vil de Funktioner, Fælleskassen udøver, let kunne overtages af et større hjemligt Pengeinstitut, og Revisorerne kan man roligt overlade til Amtsretterne at beskikke. Ogsaa de særlige Laanekasser for Haandværkere, hvis saadanne skulde blive oprettet, kunde tænkes oprettet med og uden Tilknytning til et større Revisionsforbund og en større Fælleskasse.

Den Drøftelse, der er ført om det nordslesvigske Pengevæsen i de sidste Aar, skulde gerne have til Følge, at der blev gjort et alvorligt Forsøg paa at faa de fremtraadte Mangler afhjulpet. Til de Forslag, der allerede er fremsat i den Henseende, skal herved føjes *Interessentskabet som økonomisk Organisationsform for lokale Laanekasser*. Lokale Laanekasser vil være et udmærket Middel til

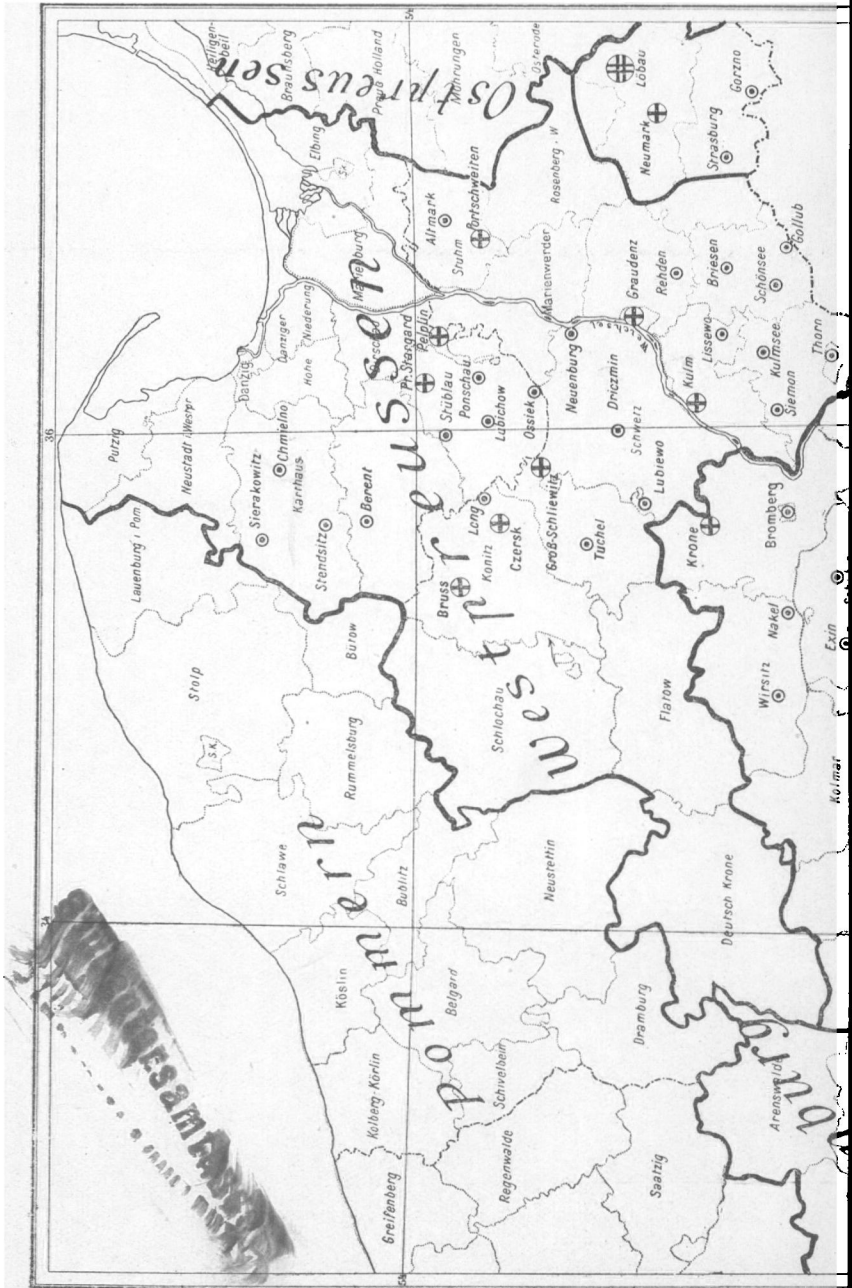
1. at fremme Sparsommeligheden,
2. at lede den Strøm af Sparepenge, som nu glider ind i Kredssparekasse- og tyske Bankfilialer, ind i hjemlige Pengeinstitutter og derved
3. at modvirke danske Folks Afhængighed af tyske Pengeinstitutter.

Oprettelsen af en Laanekasse resp. af et hvilket som helst Interessentskab i Henhold til Loven af 1889 er, svarende til Lovens sociale Tendens, gjort saa billig og lidet omstændelig som muligt. Det er nok, at 7 Personer kommer sammen, bliver enige om at oprette et Interessentskab, vedtager Statutter, forsyner disse med deres Underskrifter og anmelder Interessentskabet til den stedlige Amtsret. Der behøver ikke at tilkaldes Notar, Stempelafgiften er en Ubetydelighed, Oprettelsesomkostningerne altsaa aldeles uvæsentlige.

Vedtægterne skal, foruden de sædvanlige Bestemmelser om Firma (Navnet kan være dansk, dog skal Tilføjelsen »eingetragene Genossenschaft mit beschränkter Haftpflicht« etc. være tysk), Sæde, Formaal, Formen for Generalforsamlingens Indkaldelse og Bekendtgørelser, indeholde Bestemmelser om, hvorvidt det skal være et Interessentskab med begrænset Garantipligt, ubegrænset Garantipligt eller ubegrænset Tilskudspligt, Forretningsandelens Størrelse, Indbetalingen derpaa (Indbetalingsterminen for 10 % skal være fastsat) samt Garantisummens Højde.

Men det er ogsaa saa omtrent alt, hvad der behøver at staa i Vedtægterne, og naar Amtsretten har indført det ny Interessentskab i Interessentskabsregisteret, kan dette begynde sin Virksomhed. Der vilde f. Eks. ikke være noget i Vejen for, at der oprettedes et Interessentskab af 7 Mand, som overtager hver en Andel paa 10 Mark, hvorpaa der i Løbet af 10 Maanedre indbetales 1 Mark i maanedlige Rater paa 10 Pg., og forpligter sig til at garantere for hver yderligere 10 Mark. Der vilde ikke kunne nægtes et saadant Interessentskab Ret som juridisk Person, og det vilde derfor frit kunne engagere sig i alle Forretninger.

Der kan paapeges mangfoldige Opgaver i Nord-slesvig, som den danske Befolkning i stor Udstrækning overlader til dens nationale Modstandere at tage op, fordi den har staaet uforstaaende over for det Hjælpe-middel, som den tyske Lovgivning byder i Interessentskabet, den retslige Form for et Andelsforetagende.

et of Banker.

Richard's Bog „Den polske Stat i Staten.“)

